

Z P R Á V Y

ZPRÁVA O ČINNOSTI VÝSKUMNÉHO PRACOVISKA ČSAV V BUDAPEŠTI

Na základe kultúrnej dohody medzi Maďarskou ľudovou republikou a Československou republikou vytvorili sa na jar 1955 výskumné pracoviská, a to Maďarskej akadémie vied v Bratislave a ČSAV v Budapešti. O činnosti československého pracoviska, ktorého pôvodný názov (Pobočka ČSAV) sa zmenil na Výskumné pracovisko sekcie spoločenských vied ČSAV v Budapešti, podali zprávy za obdobie apríl—október 1955 P. Horváth v HČ 1956, str. 143—144 a za október—marec 1955—1956 J. Kramer v ČsČH 1956, str. 549—550. Obidve zprávy dostatočne informujú o vykonanej práci a súčasne poukazujú na význam týchto pracovísk pre rozvoj československej i maďarskej historiografie a archívniectva.

Na letné obdobie 1956 (apríl—september) boli do Výskumného pracoviska vyslaní pracovníci Historického ústavu SAV Peter Ratkoš a Vladimír Matula. Pracovný plán dal tejto skupine za úlohu študovať stredoveký materiál k najstarším dejinám Slovenska, ďalej české alebo slovenské pamiatky z 15.—17. stor., hospodárske pramene z konca stredoveku, materiál k slovenskému politickému hnutiu v 19. stor. a robotníckemu hnutiu na sklonku prvej svetovej vojny.

Materiál k dejinám Slovenska v stredoveku nachádza sa prevažnou väčšinou v archíve Országos Levéltár (Dipl. osz-tály), ku ktorému sú však registové

záznamy neúplné, takže najstarší materiál sa musí preberať kus za kusom a podľa obsahu určiť, či ide o dokument, týkajúci sa Slovenska. P. Ratkoš prezrel takto asi dvetisíc kusov listinného materiálu, z ktorého určil približne osemsto kusov na fotografovanie, k čomu pre známe udalosti v Maďarsku nedošlo.

V rámci tejto úlohy sa dal fotografovať aj materiál určený ešte A. Gácsvou a pochádzajúci z archívov rodín Kossuth, Melczer, Dessewffy, Kvassay, Ghyczy, Bartal, Záthureczky, Szunyogh, Forgách, Sulyovszky-Sirmiensi, Rakovszky, Buoc, Csemiczky, Kosztolányi, Radvanszky, Pottornay, Podhradszky, Simonyi, Sztáray, Plathy, Karasz, Benedicty a Hodossy v počte 6435 záberov.

Štúdium pamiatok českého a slovenského jazyka sa obmedzilo na 16. a 17. storočie, a to preto, že stredoveký jazykový materiál zozbieral Jazykovedný ústav MAV.

Významnou úlohou Výskumného pracoviska bolo štúdium materiálu k hospodárskym dejinám slovenských miest a vidieka v 15. a začiatkom 16. storočia. Ide tu o urbáre, súpisy poddavných, zlomky početných kníh a pod. Materiál získaný v rámci tejto úlohy bude mať význam pre prácu na *Dejinách Slovenska*, pretože sa podarilo nájsť aj niekoľko cenných údajov ohlasu k husitskému revolučnému hnutiu na Slovensku. Materiál bol odfotografovaný.

Na fotografovanie bol ďalej určený cenný materiál pre dejiny umenia i prá-

cu na dejinách Slovenska a dejinách mesta Bratislavy, ako napr. nákresy a plány budov, ciest, riek, ako aj miniatúry zo stredovekých kódexov bratislavského pôvodu.

Pre dejiny robotníckeho hnutia študoval P. Ratkoš materiál vojenských súdov Uhorského ministerstva domobrany z rokov 1917—1918. Nemenej cenný materiál získal VI. Matula zo štúdia archívneho materiálu k slovenskému národnému hnutiu v polovici 19. stor., a to v archíve OL, archíve hlavného mesta Budapešti a Ostrihome.

Už z uvedených údajov vyplýva, že Výskumné pracovisko nasledovalo iba záujmy Historického ústavu SAV a jeho pracovného plánu, ale bolo od začiatku zamerané aj na pomoc všetkým vedným disciplinám historického charakteru. Slovenské archívne zbierky obohatí najmä materiál pre dejiny školstva na Slovensku, ktorý vyhľadal doc. P. Vajcik v OL a čiastočne P. Ratkoš v Széchenyiho knižnici. Rovnako aj pre dejiny literatúry bol odofotografovaný materiál, vyhľadaný J. Mišaničom, ako korešpondencia M. Bela a D. Bahila z archívu Radvanských. Pre maďachovskú výstavu v Dolnej Strehovej získalo pracovisko na žiadosť Sekcie spoločenských vied snímky z tlačí a rukopisov veľkého maďarského básnika I. Madáča.

Z vidieckych archívov navštívili pracovníci už spomínaný ostrihomský arcibiskupský archív a knižnicu, kde sa nachádzajú cenné jazykové pamiatky zo 17. a 18. stor. Rovnako malo význam aj štúdium rodinného archívu Jankovičovcov v Stoličnom Belehrade, kde popri stredovekom materiáli k dejinám Trenčianskej stolice má význam korešpondencia a zbierka známeho zberateľa M. Jankovicha. V tejto zbierke sa nachodí jeden neznámy list Dobrovského, ako aj rukopisy slovenského a českého pôvodu.

Pre výskum drevín na území Sloven-

ska v minulosti sa získal z Viedne prostredníctvom Vojenského historického ústavu v Budapešti opis lesov hrádokého domínia z 18. storočia, ako aj materiál pre slovenské národné hnutie v polovici 19. storočia.

V rámci spolupráce s Historickým ústavom MAV zúčastnil sa P. Ratkoš na diskusií o protihabsburských stavovských povstaniach v 18. storočí.

Maďarské vedecké ustanovizne sa usilovali vyjsť našim pracovníkom v ústrety a preukazovali všestrannú starostlivosť o plynulý priebeh plnenia úloh československého výskumného pracoviska. Vzájomnú spoluprácu maďarských a československých historikov a archivárov bude treba v budúcnosti ešte viac upevniť.

P. Ratkoš

O PRÁCI VLASTIVEDNÉHO KRÚŽKU V ŽILINE

Pri krajskom múzeu v Žiline rozvíja od roku 1954 bohatú činnosť vlastivedný krúžok. Krúžok má t. č. okolo 50 členov, ktorí sa aktívne podieľajú na jeho práci. Doterajšia práca vlastivedného krúžku sa diala v rôznych formách. Z nich dosiahla najväčší rozvoj prednášková činnosť krúžku. Za dva roky svojho trvania uskutočnil krúžok 22 prednášok a besied. Témy prednášok temer zo všetkých vlastivedných disciplín vypracovali a predniesli sami členovia krúžku. Za pomoci a spolupráce členov krúžku boli spracované napr. dejiny Žiliny a na ich základe usporiadaný cyklus prednášok o minulosti mesta. Záujem o tieto prednášky bol veľký, podobne aj účasť na prednáškach vysoká (na prednáškach o dejinách Žiliny bola priemerná účasť 200 poslucháčov). Pravda, vlastivedný krúžok nezanedbáva ani iné formy práce, ako sú vlastivedné exkurzie, terénne výskumy ľudových krojov a architektúry, zbiera-

nie geologických a botanických expozícií pre múzeum a pod. Touto prácou prispievajú členovia krúžku veľmi aktívne k budovaniu krajského múzea. Upozorňujú okrem toho na možnosti získania ďalších muzejných predmetov, na potreby ochrany kultúrnych a prírodných pamiatok a zúčastňujú sa na výskumoch múzea. Niektorí členovia krúžku vypracovali samostatne už aj odborné štúdie a články, ktoré boli uverejnené v časopisoch alebo v dennej tlači. Tak napr. vyšiel článok o histórii drovtárov v Žilinskom kraji (v časopise Naše vlast), o voľbách v minulosti (v Kultúrnom živote) a o prehistorických náleziskách v okolí Žiliny (v časopise

Cieľ). V poslednom čase nadviazal krúžok úzku spoluprácu s Krajským domom osvety v Žiline, od ktorej možno očakávať ďalšie zlepšenie činnosti krúžku, najmä pokiaľ ide o zaistenie prednáškových miestností a organizáciu účasti na podujatiach krúžku.

Vlastivedný krúžok v Žiline vykonal počas krátkeho času svojej existencie kus záslužnej práce. Šírením a popularizáciou vlastivedných poznatkov oboznámil široké vrstvy obyvateľstva s bohatou históriou ich kraja. Táto jeho práca prispieva k výchove vlastenectva, národnej hrdosti a lásky k vlasti.

V. Kristenová